

den tempel op Sion wilde gaan bouwen, en dat Nathan dit prees, maar dat de Heere onmiddellijk daarop door denzelfden Nathan liet aanzeggen, dat het bouwen van den Tempel aan Salomo blijven moest, daar David als oorlogsmans niet genoegzaam de heilige persoon was geweest om dit groote werk op Sion te ondernemen. In deze profetische aankondiging vervangt nu de profetie het Huis Gods op Sion door het Huis dat God aan Davids geslacht zou bouwen, en dat eindigen zou met aan Israël zijn grooten Koning en aan de volken hun Heiland te geven. Ook, zoo sprak Nathan, geeft de Heere u te kennen, dat de Heere u een huis zal bouwen. Ik zal uw zaad na u doen opstaan, dat uit uw lijf voortkomen zal, en ik zal zijn Koninkrijk bevestigen. Ik zal den staat zijn Koninkrijks bevestigen in eeuwigheid. Uw huis zal bestendig zijn en uw koninkrijk tot in eeuwigheid voor uw aangezicht. Uw stoel zal vast zijn tot in eeuwigheid. Op dat antwoord legt nu ook David in wat hij antwoordt volken nadruk. Zie vs. 24 v.v.: „Gij hebt uw volk Israël u bevestigd, u tot een volk, tot in eeuwigheid. Nu dan, Heere God, doe dat woord bestaant tot in eeuwigheid, en doe gelijk als Gij gesproken hebt. Het huis van uw knecht zal bestendig zijn voor uw aangezicht. Zoo believe het u nu, en zeggen het huis van uw knecht, dat het in eeuwigheid voor uw aangezicht zij. Gij Heere hebt het gesproken, en met u zeggen zal het huis van uw knecht gezegd worden in eeuwigheid. Vanzelf heeft 't betekenissen, dat de verzekering van 'in eeuwigheid' hierachtmaalfachterelander voorkomt, en we achten het dan ook geen overdrijving, zoo we aannemen, dat hierin besloten lag de Goddelijke aankondiging van de komst van den Messias als Davids Zoon. Te meer mag dit gezegd, omdat Davids huis in de ballingschap feitelijk als Vorstenhuis onderging en al zijn luister inboet. Althans na de ballingschap kon deze toezegging dan ook niet anders worden opgevat, dan dat uit het gevallen huis van David, toch ten slotte Israels glorie dagen zou. Alleen zij er tegen gewaarschuwd, dat men niet in de uitdrukking: „tot in eeuwigheid“ meer legge, dan de Heere uwe scheit taat op zichzelf toelaat. Het Heere uwe scheit woord „Olam“ toch, dat hier telkens gebezigd wordt, ziet niet op duur, maar beteekent wat verborgen is, wat bedekt is, wat men niet nagaan, en alleen gissen kan. Zoo kan het verleden bedekt zijn, en evenzo de toekomst. Van eeuwigheid tot eeuwigheid omvat dus beide. Juist dit echter maakt, dat het woord „eeuwigheid“ in de Schrift voltrekt niet alleen beduidt wat wij er onder verstaan. Vandaar onze opmerking, dat de betekenissen van dat „in eeuwigheid“ zijn eigenlijke betekenissen eerst ontvankelijk door de latere inzinking en ontroering van den Vorst uit Davids huis. Toen er geen Vorst uit Davids huis meer was, toen sloeg het begrip van „eeuwigheid“ in deze belofte vanzelf over op den Christus. En zoo, maar ook zoo alleen, was het een bijdrage tot de Bijzondere openbaring en een heenwijzing naar de Volending.

Dr. A. K.

„Omdat 't oordeel niet haastelijk geschiedt“.

Omdat niet haastelijk het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is hart van de kinderen der menschen in hun vol om kwaad te doen.

Prediker 8: 11.

Op alle overtreding volgt straf, maar de tijd die tusschen de overtreding en de straf verloopt, kan hoogst ongelijk zijn. De ene maal volgt de straf onmiddellijk op de overtreding. Een ander maal eerst na dag en jaar. En nog een andere maal eerst na den dood, in het laatste oordeel. Of wij men, om bij het Schriftwoord te blijven, nu eens haastelijk, dan traaglijk, en vaak pas in de eeuwigheid.

Ten na die zich bedroef, kan op weg naar huis van de brug glijden en in 't water vallen, dat hij niet dan niet moete gered wordt. Een zijne dwaas kan zich zoo vergen, dat na verloop van tijd de langste richte hem bekruipt. En ook er kan een ellendigheid zijn, die zijn levenlang tegen God inging, en toch voorspoed op voorspoed genoot, en die eerst in den dag van het laatste oordeel Gods gerechte vergelding ondergaat.

Ook Salomo had dat verschil in het verband tusschen overtreding en straf opgemerkt, en in zijn Prediker sprak hij 't daarom uit, dat de zonde zoo bitterlijk voortwoekert juist omdat de straf, die op de overtreding moet volgen, zoo vaak wordt afgewend, en dat omgekeerd den vrome die God dient, zoo vaak 't bitterste lot achtervolgt. Dank aan Job.

En daarom nu schreef Salomo het neder: „Omdat het oordeel niet haastig“ niet onmiddellijk, niet op staanden voet over de boze daad komt, daarom is het hart van de kinderen der menschen in hen vol om kwaad te doen.

Soms volgt de straf vlak op de boze zonde, en dan wordt die zonde veelal gestuit. Meestal echter stelt God de straf uit. En juist dat uitstel van straf is nu zoo vaak oorzaak, dat de mensch naar al doorzondig, en tot waarneming en doortastende bekeering, zoodat hij van zijn zonde afstaat, niet komt.

Op dit mysterie stuit dan ook telkens ons denken.

Uit onszelf verstaan we het niet, hoe God vaak eenzijdig den ellendeling schijnt te zegenen en hem tot zijn einde toe 't fortuin als in de hand speelt, terwijl dan omgekeerd een vroom kind van God nietelden door het noodlot als achtervolgd wordt en in zijn tegenspoed schier bezwijkt.

Wat nu spreekt hierin anders dan de tegenstelling tusschen Wet en Genade?

Een kind, een knecht, een dienstbare staat onder de wet. Hij moet wat hem bevelen wordt, doen, en stijf en dadelijk gehoorzamen, of de straf volgt onmiddellijk. Het kind krijgt droeg brood, of klappen, en wie in dienst was, verlaat zijn goedbetaalde betrekking.

In dat alles nu spreekt de heerschappij van de wet, van het gebod, van den gegeven last, en zelfs het Koninkrijk dat pas uit de wieg kwam, moet gekoortsm zijn aan zijn gouvernante, of straf volgt.

Van eigen innerlijk leven is dan nog geen sprake. Er staat dan een gebiedende machts boven kind, pupil of dienstbare. Aan wat die die macht gebiedt, moet gevolg gegeven, of die macht weest zich in tuchting en straf.

Zoo is het, en zoo moet het zijn op elk wetten standpunt. Van 't ontwaken van een eigen leven, en van een genadewerking in dat leven, is dan nog geen sprake. En juist daarom, moet dan de straf zoo snel mogelijk op de overtreding volgen, reeds om herhaling van het kwaad af te snijden.

Maar heel anders is het, zoodra eigen leven opwaakt, de ziel zelf mee gaat tellen, en innerlijke krachtontwikkeling bedoeld wordt.

Dan moet er instel zijn, dan moet er opschorting van straf wezen, dan moet er tijd tot nadenken en innerlijke bewerking komen, en moet juist hierdoor het besef van eigen verantwoordelijkheid, de aandacht om zich aan de zonde te onttrekken, en de drang om zich op Gods genade te werpen, tot een worsteling in ons hart leiden.

Wie kwaad deed en in zonde viel, en dan toch niet hoe alles hem meeloop en niets hem deert, moet bij zich verharren en zoo rijpen voor het oordeel, tusschen zijn hart moet breken, en hij moet voelen dat zulk een rijk en gelukkig uitwendig lot niet bij zijn zondig hart past, om dan zijn toevlucht tot Gods genade te nemen, en het te leeren inziet, dat 't wit waarnaar hij grijpen moet, niet voorspoed in dit leven is, maar vrede met zijn God in een eeuwig hiernamaals.

Zoo is 't dan niet meer een overtreden en straf krijgen als bij 't kind op school, maar een wakker worden van de consciëntie, en een in omst verkeer om weer genade in te drinken. De wet is dan weg en de rijpende ziel leeft uit louter genade.

Ge niet dan ook voor oogen, hoe in uw wereldleven tweeërlei regel elkaar kruist.

Van den éénen kant dringt Gods wet op u aan en bedreigt u met de wreke van Gods recht, zoo ge tegen Gods wet ingaat.

Maar het leven om u heen beantwoordt hier niet aan. Eer omgekeerd ziet ge 't leed zich vastklampen aan wie God dient, en de lust van 't leven dien ander verrijken die aan God rijk niet stoort en tegen het recht ingaat. Abel valt den dood ten prooi, en Kan bouwsteden. En zoo ook bij de nieuwe bedeeing, de Christus sterft aan het kruis, en de gewidmaard Nero schittert op den troon van het Romeinse wereldrijk.

Die twee nu kunt ge niet rijmen, zoo uw oog niet doordringt in de tegenstelling tusschen wat uit de wet volgt en wat voortvloeit uit de genade. De wet is straf op elke overtreding, wreke het recht Gods op elke zonde, en dreigt met het bitter gevolg onmiddellijk.

De genade daarentegen schuift de straf op, stelt de wrekerde vergelding uit, dringt en dwingt ons tot innerlijke herziening, doet uit ons eigen hart een strijd tegen de zonde opkomen, en speelt ons desnoeds aan alle uitwendige vreugde, indien blijkt dat de reiniging en de heiliging van ons zieleleven voor eeuwig niet anders dan door zulk bitter lijden bereikt kan worden.

De wet van straf en wreke werkt machinaal, werkt dwingend, en de straf die dan komt, is de tik van de hamer die de vergelding bij ons inslaat. 't Blijft dan alles uitwendig en gaat geheel buiten ons verborgen zieleleven om.

De indringing der genade daarentegen werkt op 't organische samensiel van ons verborgen zieleleven in, door berouw, door boete, door aangrijping in de consciëntie, door een worsteling op de knieën voor God.

Dan volgt dan 't oordeel, zooda de Prediker zegt, niet haastelijk, maar komt een traaglijk, vaak zelfs pas in de eeuwigheid.

Voor wie gered wordt en zich tot in hart en nieren bekeert, met een geloofvrij rouwen in wat op Golgotha plaatsbekeerd de Zonde Gods leed, maar ook voor wie in zijn zonde doorgaat, met een wegvallen in het eeuwig verderf.

Dan luimert bleef het niet bij een breken van Gods heilige wet, maar liep 't uit op een niet te breken verharding, die zich intente tegen de genade van den ontfermenden God.

Dr. A. K.

Amsterdam, 26 November 1915.

Zoo heeft deze schrikkelijke oorlog, waarin de Christennatiën van Europa elkaar uitmoorden, niet alleen aan het redelijk prestige van het Christendom bij de heidenvolken een zwaren slag toegebracht, maar wat niet minder bedenkelijk is, de machtspositie van het Christendom tegenover deze heidensche volken ondermijnd en verzwakt.

De betekenissen van dit feit onderschatte men niet.

In vroeger eenw, toen Europa met de landen om de Middellandsche zee nog een afgesloten geheel, een wereld op zich zelf, vormde, was er van een gemeenschapsleven der menscheid nog geen sprake. Wat wist men in Japan of China van den politieke toestand in Europa af, wat hoorde men in de binnenlanden van Afrika van de oorlogen tusschen Christelijke naties? Thans echter is dit alles geheel anders geworden. Koophandel en scheepvaart hebben de scheidsmuren van het oude Europa al lang doorgebroken, de koloniatiegeest dreef de volken van Europa tot de verst afgelegen landen der aarde; het gemeenschapsleven werd, dank zij de snelle communicatiemiddelen, tot heel de wereld uitgebreid. Wat nu op de slagvelden van Europa gebeurt, de wisselende kans van het oorlogsspel, dringt door Azië en Afrika en wekt de belangstelling evenzeer van de Fellahin in Egypte en de Bedoeinen in Arabie, als van de regeerders te Tokio en te Peking, omdat men weet, dat de uitslag van dezen krijg over het lot van heel de wereld beslissen zal.

Hoezeer nu het schouwspel, dat Europa thans aan deze heidensche naties aanblijft, aan het zedelijk prestige van het Christendom afbreuk doet, behoeft wel niet gezegd te worden. Europa is voor deze heidensche naties nog altoos de farnasie van het Christendom. Hoe hooger het geestelijk en zedelijk leven daarom in

Europa staat, hoe rijker de vrucht is, die hier van de inwerking van het Christendom op het volkleven aanschouwd wordt, hoe meer deze heidensche volken overtuigd zullen worden, dat de Christelijke religie in waardig verre staat boven hun paganistische afgoderij. Wanneer ze echter thans vernemen, hoe deze Christenvolken, die zichzelf leden noemen van een Christelijke Kerk, elkander niet alleen op de meest moorddadige wijze trachten uit te roeien, maar bovendien elkander beschuldigen van schending van elk Goddelijk en menscheeljk recht, van gruwelen en wredeheden, zooda alleen bij de laagstaande volken in den oorlog voorkomen, — hoe kan het dan anders, of het Christendom zelf wordt in de oogen dezer volken verlaagd en van zijn aureool beroofd? Wat op de heidenwereld van oud-Griekenland en Rome zoo diepen indruk maakte, toen de Christelijke Kerk pas optrad, was het wonderlijke leedeleven, dat onder deze eerste Christenen bloeide. Dat vooral voor zoo menig heiden voor het Christendom; dat was de adelbrief der Christelijke Kerk; dat haar beste aanbeveling voor wie buiten stond. Zou dan de bittere haat, die thans de Christenvolken tegen elkander in 't hart aan jaagt, niet een smaad zijn voor het Christendom zelf, niet een struikelblok ook voor de doorwerking van het Evangelie?

En niet minder ernstig is het feit, dat door dezen oorlog, die, hoe hij ook afloopt, met een financiële en economische nipping van de grootmachten in Europa eindigen zal, de machtspositie zelf van het Christendom op een gevaarlijke wijze op het spel wordt gezet. Dat het Christendom onder de volken der aarde den toon aangaf, de algemeene politiek beheerschte en elk verzet van de heidenvolken te onderdrukken wist, was niet te danken aan zijn numerieke sterkte. Hoe sterk ook de uitbreiding van het Christendom was, en al staat het onder de zoogenaamde wereldgodsdiensten in aantal van belijders het hoogst, toch is het dwaasheid, te meenen, dat het gevaar, dat in het paganisme schuilt, voor goed zou overwonnen zijn. Europa, Amerika en Australië mogen geheel of zoo goed als geheel gekerstend zijn, maar Azië en Afrika zijn het niet, en Azië alleen telt meer inwoners dan alle andere werelddeelen samen. Het Christendom mag onder alle religies het rijkste wezen, maar het omvat niet meer dan hoogstens een derde deel van heel de bevolking der aarde, en het Boeddhisme met de aanverwante godsdiensten is bijna even zoo sterk als de Christelijke Kerk. Nu heeft tot dusver met uitzondering van den Islam nog nooit bij een dozer heidensche religies zich het poogen geopenbaard om met de macht van het zwaard zich tegen het Christendom te keeren. Deels lag dit in den aard dezer religies, die van geweldadige middelen afkeerig zijn, deels in het besef, dat het Christendom door zijn hogere cultuur en door de machtige verweermiddelen, waarover de Christenvolken beschikten, toch niet te overwinnen was. Waar eindelijk bijkwam, dat dit heidendom te veel versplinterd en uiteengevallen was om als een eenheidsmacht tegen het Christendom te kunnen optreden. Maar wie daarom waant, dat het Christendom van dit paganisme niets meer te duchten heeft; dat door kolonisatie en misde deze heidensche volken wel van zelf langs geleidelijken weg voor het Christendom zullen gewonnen worden, en dat bij Christus' wederkomst heel deze wereld hem met jubelend lofgeschal ontvangen zal, kent de profetie niet en heeft ook den ernst niet begrepen van wat in onze dagen bij deze heidensche volken gist en woelt. Niet alleen, dat het profetische woord ons voorspelt, dat in het laatste der dagen de afval in de Christelijke Kerk het grootst zal wezen; dat dan de Anti-christ komen zal, die de Christelijke volken zal verleiden en zich in den tempel op den troon van God zetten zal, maar Johannes zegt uitdrukkelijk, dat bij de laatste en bangste worsteling van Satan om Gods Kerk te onderdrukken, ook Gog en Magog, d. w. z. de heidensche volken, zullen getal als het sand der zee zal zijn, neder optrekken tegen de legerpartijen der heiligen en de geliefde stad, om die te omringen en te versieren (Openb. 19: 17). Of we thans reeds aan den vooravond van de vervulling dezer profetie staan, kan niemand zeggen, en zoolang de Anti-christ nog niet gekomen is, kan zelfs deze profetie nog niet in vervulling gaan. Maar wel wijst deze profetie er op, hoe de macht van de heidensche volken niet voor goed gebroken is, maar eens tegenover de Christelijke Kerk zal staan, beziel door den haat tegen het Christendom, en pogen zal om Christus' Kerk uit te roeien. En wie nu de teekenen der tijden gadeslaat, kan niet ontkennen, dat zulk een gevaar dreigt. Het overwicht der Christenvolken berust op hun hogere cultuur, op hun machtige legers en vloeten, op hun eenheid tegenover deze paganistische volken. Maar het door en door heidensche Japan heeft in een kwart eeuw van een onbetrekkend eilandrijk zich opgewerkt tot een grootmacht, die de evenknie is van de machtigste Europese Staten. Het heeft het Christelijk Rusland al verslagen, het heeft aan het Christelijk Duitsland zijn koloniën ontruk, het bedreigt het Christelijk Amerika, en al mag het thans door zijn bondgenootschap met Engeland nog in toom worden gehouden, het is voor niemand een geheim, dat Japan, zoodra het zich maar sterk genoeg voelt, de begeerte hand zal uitstrekken niet alleen naar China, dat het thans reeds tot een vasalstaat verneederd, maar evenzeer naar de koloniën van alle Christelijke naties in Azië en Australië. Nog onbrekelt de wonk van het religieuze fanatisme, dat deze heidensche volken als een macht tegen het Christendom zal doen optrekken, maar de politieke

leus: Azië voor de Azië, wint veld bij deze volken, die toch al onwillig de oppervoordij van Europa verdragen. Het voorbeeld van Japan heeft hun getoond, hoe ze met de cultuur van Europa zich verrijken kunnen zonder het Christendom over te nemen, en hoe machtig ze door die cultuur kunnen worden. Als Europa straks, door dezen broederoorlog uitgeput, geen soldaten meer heeft en over geen legers meer beschikken kan; als het financieel bankroet en economisch is te gronde gericht; als het weerloos en machteloos zal staan, — dreigt dan het gevaar niet, dat van Japan niet alleen de stoot zal uitgaan, die de volken in Azië het hun opgedrongen juk zal doen afwerpen, maar dat ditzele Japan dan aan het hoofd dezer volken aan het Christelijk Europa, deenoeds met het zwaard, de wet zal voorschrijven?

Japan heeft, — dit één feit teekent den toestand, — aan zijn bondgenooten in Europa wapens en ammunitie genoeg geleverd. Natuurlijk, want hoe langer de krijg in Europa duurt en hoe feller de strijd wordt, des te machtelozer zal Europa na dezen oorlog wezen. Maar het zond, hoe vaak er om geboden, werd niet zijn legers en hield zijn vloot thuis. Straks, als de vrede gesloten zal worden, omdat de Christenvolken in Europa uitgeput zijn en niet meer vechten kunnen, zal het heidensche Japan de eenige grootmacht wezen, die beschikt over een nog ongeschonden leger, een leger dat een der sterkste en dapperste is.

Is er dan geen reden om met vrees de toekomst tegen te gaan, en te dieper te betreuren de zelfverblindend der Christelijke naties, die, door heerschzucht verleid, tot zulk een uitkomst hebben meegewerkt?

De Christelijke Staat.

Reeds te lang bleven we in gebreke om de aandacht onzer lezers te vestigen op de studie, die Prof. Fabius bij de drukkerij Libertas te Rotterdam het licht deed zien onder den titel: *De Christelijke Staat*.

Haar ontstaan dankt deze studie aan de rede, die Prof. Fabius 11 zomer te Groningen hield in de openbare samenkomst van de Vereeniging van Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag. Maar dat deze rede, toen in verkorten vorm gehouden, heel wat is uitgedijld, blijkt wel daaruit, dat deze studie, met een 300 noten verrijkt een omvang kreeg van bijna 250 bladzijden. En wie deze dege studie leest, zal Prof. Fabius dankbaar zijn, dat hij het toen gesproken woord in druk vastlegde en nog nader adstrueerde door een schat van citaten, zooda alleen deze rijkbeleden hoogleeraar het doen kon.

Na een kort inleidend woord, waarin het begrip Christelijke Staat nader bepaald wordt, handhaaft Prof. Fabius eerst het bestaanrecht van dezen Christelijken Staat tegen de bedenkingen, die niet alleen door ongelooften, maar ook door geloovige schrijvers, zooda met name Vinet, hiertegen zijn ingebracht. Vooral bestrijding van Vinet was brood noodig, omdat deze veelzins uitnemende theoloog, die door zijn geschriften in ons land zelfs op Christelijke juristen grooten invloed heeft uitgeoefend, toch door zijn te verdedreven individualisme de grondslagen van den Christelijken Staat heeft aangetast en daarom door Groen van Prinsterer terecht bestreden is geworden. In het tweede deel van zijn studie weert Prof. Fabius dan de verkeerde opvattingen af, die in den loop der tijden omtrent het christelijk karakter van den Staat zijn gevormd geworden, zooda met name dat dit christelijk karakter zou betekenen de invoering van een theocratie; zou verbonden zijn aan een bepaalden, den monarchalen regeeringsvorm; bestaan zou in enkele uiterlijke formules of zou opgaan in een bevorderen door den Staat van de Christelijke religie of een rekening houden bij de weigving met de Christelijke geindheid van het volk. Na dit apologetische en kritische deel volgt dan als eigenlijke doel van deze studie een breed betoog, waarin nu positief wordt uiteengezet, waarin volgens den schrijver dan wel het christelijke karakter van den Staat te zoeken is, n.l. dat de instelling van den Staat en zijn opbouw rust op Christelijke beginselen. Met name wordt dan aangetoond, hoe de Christelijke Staat onverenigbaar is met de idee van den absoluten Staat; hoe het Christendom den waren grondslag biedt en voor de vrijheden des volks en voor het gezag der Overheid; welken invloed dit beginsel heeft op het strafrecht, het huwelijksrecht, de opvoeding, de verhouding van Staat en Kerk, de organisatie der maatschappij, het volkenrecht enz., terwijl ten slotte nog het belangrijke vraagstuk besproken wordt, of de Christelijke Staat aan alle burgers, onverschillig welke hun religieuze overtuiging is, gelijke rechten gunnen zal. Aan het slot van dit betoog wordt dan uiteengezet, hoe deze Christelijke Staatsidee zich wel onderscheiden ontwikkeld heeft bij Roomschen en Protestant, en onder de Protestanten bij Lutherischen en Calvinisten, maar hoe dit verschil toch niet wegneemt, dat de overeenstemming tusschen alle Christenen ten aanzien van wat — met name in het heden — op den voorgrond komt, veel is, zooda wel degelijk op deze beginselen de Christelijke Staat kan worden opgebouwd. Na zoo het wezen van den Christelijken Staat te hebben geteekend, doet Prof. Fabius dan in het laatste deel van deze studie inzien, hoe deze Christelijke Staat lijnrecht staat tegenover den neutraal-modernen staat, die als hoogste waarheid de verwerping van God als oorsprong des gezags leert en daarom in zijn wezen niet neutraal maar anti-christelijk is.

Dit korte overzicht van den rijken inhoud dezer studie moge dienen om haar lezing en bestudeering bij onze lezers aan te bevelen. Al mag men hier en daar bedenkingen hebben tegen enkele gevolgtrekkingen door Prof. Fabius gemaakt, toch zal men hem dankbaar wezen voor dit uitnemend apologetisch betoog om het goed recht van den Christelijken Staat te verdedigen; van hetgeen hij bijdroeg om tot nadere bepaling te komen, van wat we onder den Christelijken Staat hebben te verstaan; en voor de bezielende wijze, waarop hij het ideaal van dezen Christelijken staat ons getrekkend heeft.

Gewijde Synthese.

Van geheel anderen aard dan de studie van Prof. Fabius is de rede, waarmede Dr. W. J. Aalders, hoogleeraar in de Godgeleerdheid vanwege de Nederlandsche Hervormde Kerk aan de Rijksuniversiteit te Groningen, 28 September i.l. zijn ambt aanvaardde, en die tot titel droeg: *Gewijde Synthese*. Ook deze rede, die ons ter bespreking werd toegesproken, bleef reeds te lang op onze schrijftafel liggen; iets waarvoor we bij dezen onze verontschuldiging aan genoemden hoogleeraar aanbieden.

Den ietwat vreemd klinkenden titel ontleende Prof. Aalders daaraan, dat hij de reeks van scherpe tegenstellingen, die het leven oplevert, de behoefte aan verzoening of synthese steeds sterker gevoeld wordt. De wetenschap zelf is niet anders dan het onweerstaanbaar en onvermoeld zoeken, langs elken weg en met alle middelen, naar vereeniging van hetgeen in deze raadselachtige wereld in hopeloze gedeeltheit schijnt uiteengevallen (blz. 4: 5). Inzonderheid openbaart zich dit streven naar synthese tegenwoordig op het gebied der wijsbegeerte, zooda o.a. blijkt uit het monisme van Prof. Heymans, het pluralisme van James en de theorie der „evolution creatrices“ van Bergson, welke concepties, hoe uiteenlopend onderling, toch dit gemeen hebben, dat ze één zijn in energiek verzet tegen mechanisme en positivisme en den nadruk leggen op het psychisch leven van den mensch, om van daar uit te komen tot een harmonisch geleed wereldgeheel (blz. 6).

Aan dit synthetisch streven hulde brengend, wil Prof. Aalders nu toonen in deze rede, hoe ook de Dogmatiek, het vak dat hem is toebeetroefd, een synthese biedt, maar een synthese van *gewijde* aard, n.l. de synthese tusschen *God en mensch*. Deze synthese vindt in de Christelijke geloofleer haar meest pregnante uitdrukking in het centrale dogma van Christus als God-mensch. „God verbindt zich met den mensch, ziedaar het mysterieuze feit, dat mij de verzoening met God schenkt en waarborgt“ (blz. 12). Door Christus, in wien God en mensch samen verbonden zijn, wordt de antithese, welke de zonde in het leven rijpt, weer omgezet in de synthese der verzoening. Toch wil Prof. Aalders daarom de Dogmatiek niet in Soteriologie laten opgaan. De verlossing heft de schepping niet op, maar herstelt den oorspronkelijken band tusschen God en mensch; ze omvat niet alleen de ziel, maar ook het lichaam en de wereld om ons heen; ook deze stoffelijke wereld moet God verheerlijken. Daarom welgetoet Prof. Aalders het geloof te beperken tot de sfeer van stemming en waaneering, los van de sfeer der werkelijkheid. Er moet synthese zijn ook tusschen het geloof en de wetenschap. Het rijst in deze gedachte gegrepen door de Gereformeerde dogmatiek, die niets anders is dan de magistrale poging om den inhoud van het geloof als éne groote conceptie van de betrekking tusschen God en de ziel in is deze de gehele schepping, zooda zij in den God-mensch gerealiseerd is, te zien en te doen zien“ (blz. 26).

Hoe Prof. Aalders deze gedachte dan nader uitwerkt, zullen we hier niet in den brede nagaan. Ons doel was alleen de hoofdgedachte van deze inaugurele oratie kort weer te geven. Laat ons alleen er aan mogen toevoegen, dat deze rede, die ook wat haar taalkleed betreft, rijk gestoofd en wel verzorgd is, geen twijfelachtig geluid zal hooren, maar beslist wat de hoofdpunten van het Christelijk geloof betreft, voor de Gereformeerde opvatting zich uitsprekt. Hoe sterk de synthese tusschen God en mensch ook op den voorgrond wordt geschoven, noch bij het dogma aangaande Christus noch in de betrekking tusschen God en mensch wordt de synthese ooit tot synchese. Van een pantheistische saamvloeiing van God en mensch nu wil Prof. Aalders niets weten. Hij handhaaft de tweedheid der naties in Christus, de eenwige praedestinatie, het onderscheid tusschen rechtvaardigmaking en heiligmaking, al zoekt hij telkens uit de tegenstelling tot hogere eenheid te komen.

Al zouden we tegen enkele uitdrukkingen bezwaar kunnen inbrengen, zoo bijv. wanneer Prof. Aalders sprekkende over de vleeschwording des Woords zegt, dat zal mogen de termen Woord en vleesch niet als wijsgeerige termen gebruikt worden, toch de term vleesch evenzeer den menscheelijken en tijdelijk beperkten aard van het schepsel uitdrukt, als de term *woord der redelijke heidenheid der godheid* (blz. 13) toch neemt dit niet weg, dat we met niet zonder waardeering en ingenomenheid deze rede hebben gelezen. Het is ook voor ons een verblifdend teken, dat te Groningen de Dogmatiek zal onderwezen worden door een man, die zoo beslist er voor uit komt, dat hij met de belijden der Gereformeerde Kerk het eens is.

In het gareel loopen.

Er zijn paarden, die er moeilijk aan kunnen wennen in het gareel te loopen. Er is te veel temperament in. Het levens-

bloed br Slecht a Vergeleek oot een voortsloek een vurig liever. 2 rijdt, ver held van ging. M spant m gen wilt den, dan geest in geen aw on zich ling stil te krijen zenden staunke leeren in

Ook o zelfde. E volgen v voor wie een van moete h weg heb t gen gaat een schrill zich kun dezulken volk zegt loopen. I ontleend.

Ook in Einpamne zakt. Ni lui, goo Einpamne gang kun vastberade ge-eerbe zijn ze al eenmaal loopen, e uen ze n ieder a Kerkerand schiks on depende het is m dat het o wezen.

Natuurli up kerkel in de K volgen, z mogelijk v Kerk op heeft aan te onderz besluit zou verzet ge men mee Kerkerand lik is, wi de bezwa vingspader te welgen altoos het zijn met C

Toch z vallen ziel in ons ke tegen zalk delen van alleen te t welgeven i Word he vallen. Ma Kerkerand struiks op rijken die bewaren, tucht te o wel getoor deze tucht wandeie n vermaan, men de za vingsaderin Gewoonlijk beter help de Kerk e geval haat naar een voor een het hoofd der Classi stoort, za generale S bekrachtig voelen va zich verzet

Voo In hardel Kerk te Du D

1. Dit J. m. Geestov Utrecht — „Van der Schuur, i deling, is een belang ont aanspa behandelings“ Zijn boel daaronde w ook van u de Getalov hij beschijf Overheid z beschrijving wezenreple pleging doet

De auteur niet verder i wezenverple een verband zijn geveest hangt aan Geestovoren te zijn.

haar
aan
daar
evolg
naakt,
voor
in het
at te
g om
en te
wijze,
sijken

studie
mede
God-
Her-
teit
te
aan-
reijde
er be-
da te
waar-
ding
en.
el ont-
bij de
he het
oening
wordt,
aan het
oeken,
heden,
e raad-
heid
onder-
syn-
er wijs-
onisme
James
atrices
uiteen-
eppen,
tegen
naar
aan den
tot een
e. G.)
e bren-
in deze
ak dat
biedt,
ard, n.
e. Deze
of leer
in het
God-
den
dit, dat
akt en
us, in
en zijn,
in het
antiese
alders
biologie
schesp-
spron-
sch; of
ook
heen;
nd ver-
alders
er van
de sfeer
zijn ook
ip. Het
loor de
andere
den in-
te con-
God en
epping,
alfeerd
n).
n nader
breede
noddige
te kort
er aan
le ook
tofferd
geleid
pionten
de Ge-
t. Hoe
mens-
hoven,
Christus
God en
nchysse,
ng van
s niets
id der
sedest-
tvaar-
elt hij
jongere

uitdruk-
oo bijv.
ver de
dat val
ch niet
vorden,
den
en aard
e term
er goud
et weg,
n inge-
n. Het
tekenen,
onder-
soo be-
de be-
cens is.

ik aan
open-
levens-

bloed bruist ze te snel door de aderen. Slecht zijn deze paarden daarom niet. Vergelijken bij een sleepskool, die, zonder ooit een capriool te maken, altoos maar voortloopt in hetzelfde spoor, hebt ge zulk een vurig, schoon eigenzinnig paard toch nog liever. Zoolang ge ze onder den man rijdt, verbazen ze u door hun durf, snelheid van loop en sterfelijkheid van beweging. Maar zodra ge ze in het halsjuk spannt met een ander paard, en ze dwingen wilt met dezen gelijken tred te houden, dan schijnt het alsof er een booze geest in hen is gevaren. Ze luisteren naar geen zweep. Ze trappen, slaan en bijten om zich heen. Nu eens staan ze plotseling stil en zijn met geen zweepslag voort te krijgen. Dan weer vliegen ze in razenden vaart vooruit. En er is heel wat stuurkunst nog noodig, om hen toch te loopen in het gareel te loopen.

Ook onder de menschen ziet ge hetzelfde. Er zijn lijdzame naturen, wien 't volgen van nature schijnt aangeboren; voor wie orde en regel geen dwang maar een vanzelfsheid is; met wie ge nooit moeite hebt om saam te werken. Maar ge hebt ook karakters, die liefst hun eigen weg gaan; voor wie elke band en teugel een schrikbeeld is; die aan geen vaste orde zich kunnen wettigen. De Duitscher noemt dezulken Einspanner; ons Hollandsche volk zegt, dat ze niet in het gareel willen loopen. Beide beelden, die aan het paard ontleend zijn.

Ook in het kerkelijk leven kunnen zulke Einspanner dikwijls last genoeg veroorzaken. Niet dat ge geen eerbied hebt voor hun goede kwaliteiten. Doetjes zijn deze Einspanner zeker niet. Indien ze zelf hun gang kunnen gaan, toonen ze dikwijls een vastberadenheid, energie en moed, waarvoor ge eerbied hebt. Voor fractiecurdienst zijn ze als geschapen. Maar ze deugen nu eenmaal niet om in het vaste gareel te loopen, en saamwerken met anderen kunnen ze niet. Ze weten het altoos beter dan ieder ander. Aan geen besluit van een Kerkeraad of Classis willen ze zich goedschikjes onderwerpen. Er loopt een tikje independentisme onder door; alleen maar, het is meer de aard van hun natuur, dan dat het een welbewust stelsel bij hen zou wezen.

Natuurlijk keuren we deze Einspanner op kerkelijk gebied beslist af. Indien ieder in de Kerk zoo zijn eigen weg wilde volgen, zou alle kerkelijke saamlevens onmogelijk wezen. Het individualisme lost de Kerk op. Wie in Kerkeraad of Classis zit, heeft aan de besluiten der meerderheid zich te onderwerpen. Alleen wanneer zulk een besluit zou ingaan tegen Gods Woord, zou verzet geoorloofd wezen. En voortover men meent, dat zulk een besluit van een Kerkeraad of Classis niet juist of niet billijk is, wijst onze Kerkenorde den weg aan; de bezwaarde kan zich dan op de meerdere vergadering beroepen. Maar het recht om te weigeren die besluiten uit te voeren, altoos behalve het geval, dat ze in strijd zijn met Gods Woord, heeft men niet.

Toch zouden we, wanneer zulke gevallen zich voordoen (en ze komen ook in ons kerkelijk leven voor) niet aanraden tegen zulke Einspanner met al te straffe middelen van tucht op te treden. Tucht komt alleen te pas, wanneer een ambtsdrager zou weigeren een taak of dienst, door Gods Woord hem voorgeschreven, niet te vervullen. Maar wanneer het een besluit van een Kerkeraad of Classis geldt, dat niet rechtstreeks op Gods Woord gegrond is, maar alleen dient om de orde in de Kerk te bewaren, zij men uiterst voorzichtig met tucht te oefenen. De Hervormde Kerk heeft wel gekoond, tot wat schromelijk misbruik deze tuchttoefening leiden kan. Liever bewaarde men daarom den weg van ernstig vermaan. En indien dat niet baat, bringe men de zaak voor een *meerdere* kerkelijke vergadering met verzoek om advies en hulp. Gewoonlijk zal men zien, dat dit middel beter helpt dan dwangmaatregelen, want de Kerk nooit anders dan in het uiterste geval haar toevlucht nemen mag. Wie naar een Kerkeraad niet luisteren wil, zal voor een beslissing der Classis nog wel het hoofd willen buigen; en wie als medelid der Classis aan haar besluiten zich niet stoort, zal, wanneer de particuliere of generale Synode de uitspraak der Classis bekrachtigd heeft, wel niet tegen het gevoelen van de gemeenschappelijke Kerken zich verzetten.

DR. H. H. K.

Voor Kootwilscholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van de Geref. Kerk te Oudega (W.) f. S.
Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Reestafel.

I. Dr. J. D. SCHMIDT, WEZENVERPLEGING BIJ DE GEREFORMEERDEN IN NEDERLAND TOT 1795. Utrecht — G. J. A. Ruys 1915.

«Van den diakonaal arbeid», schrijft Dr. Schmidt, in de INLEIDING tot deze verhandeling, «is zonder lading de wezenverpleging een belangrijk onderdeel, belangrijk genoeg, om aanspraak te maken op een afzonderlijke behandeling».

Zijn boek behandelt echter meer dan de diaconale wezenverpleging. De verzorging toch ook van wezen, nagelaten door liduuten van de Gereformeerde kerk, bleef in de periode, die hij beschrijft, voor een deel ten laste van de Overheid en zoo geeft zijn boek naast een beschrijving der kerkelijke bemoeiing met de wezenverpleging, ook een van de wezenverpleging door de Overheid.

De auteur gaat met deze tweeërlei beschrijving niet verder dan tot 1795. Een geschiedenis der wezenverpleging tot op onze tijd zou, voor een verhandeling als deze, te omvangrijke stof zijn geweest. Dat juist 1795 als grens is genomen, hangt saam met de omstandigheid, dat toen de Gereformeerde Kerk ophield de heerschende te zijn.

Als bronnen voor deze Studie gebruikte de Schrijver enkele monographien over weeshuizen, enkele stedsbeschrijvingen en verschillende archieven.

Voor de wezenverpleging ten platten lande raadpleegde hij de kerkelijke archieven van Ned. Herv. Gemeenten in verschillende dorpen.

Voor die in de steden deed hij nasporingen in de archieven van een of meer weeshuizen te Dordrecht, Middelburg, Rotterdam, Schiedam en Amsterdam. Daarbij is hem gebleken, dat ten opzichte van het bestuur, de inrichting en alles wat er mee samenhangt, deze weeshuizen volkomen op elkander geleken, soms tot in de kleinste bijzonderheden.

Wijl zoowel de uitzetting van kinderen in gezinnen als de verzorging in gestichten ruime toepassing vond, en dat zoowel bij de wezenverpleging door de Kerk als bij die door de Overheid, heeft Dr. Schmidt zijn verhandeling in twee deelen gesplitst: GEZINVERPLEGING en GESTICHTSVERPLEGING.

In zijn eerste deel: GEZINVERPLEGING handelt hij in vijf hoofdstukken over: Verschillende Ambtsturen, die kinderen uitzetteden; Verpleging; Wijze van Besteding; Voorwaarden der Besteding; Verpleging en Opvoeding.

Aan het einde van dit zijn eerste deel wijst hij er op, dat deze methode van Wezenverpleging, in de door hem beschreven periode, min gunstige gevolgen heeft gehad.

Hij vermeldt een groot aantal goed gedocumenteerde gevallen van treurige ervaringen op het gebied der gezinsverpleging, die, naar hij meent, een der voornaamste motieven zullen geweest zijn tot de oprichting van verreweg de meeste weeshuizen.

In zijn tweede deel: GESTICHTSVERPLEGING, het grootste van zijn boek, handelt Dr. Schmidt in zeven hoofdstukken over: Verschillende Gestichten en hunne verpleging; Bemoeiing van Overheid en Kerk; Bestuur der Weeshuizen; Suppoosten; Opvoeding; Verpleging in gezondheid en ziekte; Geldmiddelen.

Aan het einde van zijn werk geeft de Schrijver het resultaat van zijn onderzoek.

Ik ontneem hier aan het volgende. Veel is door de Gereformeerden, in de periode die met 1795 afsluit, ten onzent gedaan voor wezen en andere hulpbehoefende kinderen zoals vondelingen, verlatenen en onechten. Men kan zeggen, «geen kind, dat zijn natuurlijke verzorgers missen moest, bleef onverzorgd».

In die verzorging heeft de Kerk het kleinere, de Overheid het grotere aandeel gehad.

Wat de GEZINVERPLEGING betreft, was het systeem van uitzetting een allergevaarlijker vorm van verzorging, al blijkt ook uit de feiten, dat Diakenen en andere armverzoorgers de belangen hunner verpleegden zoo goed mogelijk trachten te verhelpen.

Veel gunstiger is dan ook zijn oordeel over de GESTICHTSVERPLEGING. Men trachtte naar een zoo goed mogelijk lichamelijke verzorging; naar een opvoeding, die voor het maatschappelijk bedrijf noodig was en verloor daarbij het «eene-noodige», al bedacht men ook niet steeds, dat «te veel schade», niet uit het oog.

Over het geheel kan echter gezegd, dat van juist pedagogisch inzicht niet altijd bijt werd gegeven en de tucht veel te streng was. Om die gebreken mag evenwel het goede in de Wezenverpleging bij de Gereformeerden in Nederland tot 1795, niet worden vergeten.

Deze studie van Dr. Schmidt is belangrijk voor allen, die zich de Wezenverpleging tot taak zien gesteld, alzo inzonderheid voor Diakenen. Maar ook is zij van belang als bijdrage tot de kennis der zedengeschiedenis en kan ik dus haar lezing in ruimer kring dan dien van de Armverzoorgers aanbevelen.

2. Dr. J. C. DE MOOR, Dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage, DE HEMEL. GROPEND. 38 Predikanten over DE OPENBAARING VAN JOHANNES. — J. H. Kok. — 1915. — Kampen.

Van dit, zoo uit een oogpunt van preek-kunst, als van Schrift-uitlegging en toepassing, en daarbij ook uit een oogpunt van taal en stijl, voortreffelijk werk van onzen Haagschen doctor en prediker, dat reeds vroeger en toen vrij uitvoerig hier door mij aangekondigd is, verschijnt thans een goedkoopje uitgave.

Dat zulk een uitgave reeds zoo betrekkelijk kort na die der eerste en duurdere noodig was, toont, dat ik in de gunstige beoordeeling van dezen preekbundel mij niet vergist heb.

De heer Kok heeft een goed werk gedaan met deze predikaten, die het inzicht in en het recht verstand van ons laatste Bijbelboek zoo uiteenwend kunnen verhelderen en verrijken, thans onder het bereik te brengen van velen, voor wie het aanschaffen van de eerste uitgave te bezwaarlijk was.

Dr. HENRI GROPEND van Dr. DE MOOR is, en dat terecht, een gewild boek.

Laat er mij nog aan toevoegen, dat het thans in 12 Afleveringen verschijnt en bij de 6e en 12e over den prijs, die zeer gering is, beschikt wordt; iets wat het aanschaffen des te gemakkelijker maakt.

J. BREDE'S KINDERBOEKEN.

Gelijk telken jare als het tegen Kerstfeest loopt, zendt ook nu weer de FIRM J. M. BREDE te ROTTERDAM, BOEKHANDEL EN UITGEVER-MAATSCHAPPIJ, ons een aantal mooi gedrukte en keurig verlichte boekjes, die zich bijzonder leenen ter uitlezing aan kinderen op het Kerstfeest. Gaarne vestig ik er dan ook hier de aandacht op van de besturen der Zondagsscholen, en ook van ouders, die hun kinderen een lief kerstgeschenken willen geven.

De keuze is ruim.

Van onze beste kinderschrijvers vindt men hier werkjes.

Ik noem slechts enkelen.

Onze JOHANNES BREDEVOORT zal met DOOR ZIJN HAND GEREED een verhaal uit het begin van den wereld-oorlog Augustus 1914. Een oude, maar nog steeds welkome bekende is het KERSTFEEST ONDER HET KRUIS door F. BONGERS, bewerkt door J. P. HASEBROEK. Van J. BREXSEN is er bij het aardige jongensverhaal: KLEIN MAAR DAPPER. Van P. J. KLOPPER: DE KROON DES LEVENS, waarin de Marteldood van Angelus Merula en van Guido de Brès wordt verteld. Men vindt hier goede en christelijke lectuur, die door kinderen zal worden genoten.

12-tal, tusschen de blaadjes aangebrachte, gekleurde plaatjes, van bijzonder fijne teekening, die bijbelsche onderwerpen voorstelt.

Als premie bij dezen kalender is gevoegd een, vrij naar het Duitsch bewerkt, boek van C. SCHUTZ, HET MORGENROOD DER VRIJHEID. Dit werkje bevat het navrant verhaal van het lijden der Siberische ballingen.

Met den Kalender zoud de Uitgever VOORHOEVE ons DE BLIJDE HOODSCHAAP, een wand-almanak voor 1916.

Deze almanak met in het midden een goed geteekende plaat van «Daniel in den leeuwenkuil», — is bijzonder geschikt om te worden opgehangen in ziekenhuizen, Katernen en Militairen Tehuizen.

G.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons uit Eijnaart: Ook hier wordt de belangstelling in de Vrije Universiteit meer levendig en ziet men naar middelen om, om de vereeniging, die haar stichtte en onderhoudt, financieel te steunen.

En sub-comité is hier opgericht, waarin zitting namen de heeren Dr. P. Nomes, J. W. van den Dries, B. van Bezooyen en M. Koomans.

Op verzoek van dit comité sprak de heer Jac. van Oversteeg, van Amsterdam, over de betekenis van deze stichting voor de bevoor-dering van de komst van het Koninkrijk Gods.

Door Dr. P. Nomes werd de vergadering geopend en door den spreker er aan herinnerd, dat in Efeze 6: 12 wordt geboden de geheele wapenrusting Gods aan te doen en een strijd wereld te geteekend «tegen de Machten, tegen de Geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, tegen de geestelijke boosheden in de lucht».

De Vrije Universiteit is bedoeld als middel om wapenen te bereiden tegen de zonde, die «lichtelijk omringt».

Janner dat zelfs belijders van den Christus deze school niet steunen, somis zelfs tegensta-

De een noemt haren grondslag te eenzijdig, de ander betwist haar het recht om tot opleidingschool voor toekomstige leeraren der Kerken te dienen.

De eenen willen Gods Woord tot grondslag zonder eenige nadere omschrijving. Dit doet denken aan den tijd toen de predikanten de vrijheid namen om de catechismusprediking af te schaffen.

Zij die meenen, dat alleen de kerk de bevoegdheid heeft om predikanten op te leiden, verwarren de roeping der Christenen om zich bij de ware Kerk te voegen, hetgeen hierboven in Efeze 12 is genoemd.

Christus is gekomen om Satan te overwinnen. En zij die den Heiland als hun Heere belijden, moeten Hem als Koning dienen.

In den strijd moeten wij wapenen hebben waarvoor God ons scholen gaf, ook Hooge scholen, maar die telkens zijn ontaard. De Vrije Universiteit dient om de Kerk van Christus en de belijders van Zijn Naam wapenen te verschaffen.

Tot medewerking aan die stichting wordt daarom ieder belijder geroepen. En een ieder naar zijn aard. Zij die de gaven heilten, moeten daar onderwijzen, of onderwijs zoeken; heeft God ons met stoffelijke middelen gezegend, dan moet daarvan een deel besteedt worden tot de kosten te dekken.

Deze medewerking is geen betoening van barmhartigheid, maar plicht.

Bij de opgewekte bespreking werd duidelijk, dat het bijdragen aan het onderhoud van kerken en scholen iets anders is dan het beoefenen van barmhartigheid. Immers in Israel ontvingen de Levieten geen erfdeel in land, maar toch waren hunne inkomsten twee tienden hooger dan die der andere stammen. En eerst dan wanneer de tiende betaald was, kon met het beoefenen van barmhartigheid begonnen worden.

Vrijdag 12 Nov. trad te Driebergen, op uitnodiging van het lokaal-comité tot steun der Vrije Universiteit, Dr. Goudappel van Utrecht op. Hij zette de beginselen uiteen, die voortvallen bij de stichting onzer hogeschool in 1880.

De stichting was geen inval, maar een conscientiekreet der natie. Men wilde de wetenschap redden van ongodsdome.

Op de Staats Universiteiten zit dat ongelofde diep. Ook in de 19e eeuw reeds. Mannen als Bilderdijk en De Costa werden geweerd, Oostereze en Reets lang tegengehouden. De pogingen van het Reveil om 't ongelofde te keeren, faalden; de afgeschieden kerken stichten een eigen school, maar namen slechts de theologie, en zoo bleef de toestand droef.

Pogingen om een eigen, vrije, Universiteit te stichten, konden niet dan na 1876 met de revisie der wet op het H. O. slagen. In 1880 werd onze Vrije Universiteit geboren. Van meetaf is haar karakter protesteerend.

Zij steunt op het principe: alle terrein des levens voor Gods eer: het Calvinistisch beginsel. Een algemeen Christelijke Universiteit sluit Rome niet uit: een Protestantische hogeschool heeft heel geen standpunt; het Lutherische principe is niet breed genoeg; het Doopersche is dualistisch; het Ethische critiseert — slechts het Calvinistisch beginsel belijdt ten volle Gods soevereiniteit in heel de Schepping.

Onze Vrije Universiteit staat daarom op Calvinistisch standpunt. Het begin in 1880 was gering. De Universiteit werd door de vrijzinnigheids lastdunkend begroet. Fel werd ze bestreden. Maar God deed haar zegespreken, hoe onmogelijk 't scheen. Alles had ze tegen: financiën gering; professoren taal klein; gebouwen armoedig; misfietoren voor de discipelen donker — maar trots alles hield zij stand door Gods kracht.

In druk wies ze.

De publieke opinie telde haar mee.

De Overheid rekt haar even waardig met de Rijks Universiteit. 35 jaar is ze er nu. Maar 't ideaal is nog ver!

Keerde de eerste geestdrift weer! Herleve de eerste warme liefde!

De Vrije Universiteit moet we steunen. Steunen in gebed! En bij dat gebed zij men overvaardig, opdat de Vrije Universiteit mag toenemen, en in deze dagen van druk en pessimisme de laniër «Pro Rege» hoog houden.

voed, wijl wij gedurende den oorlog utingen van het Deutsche volk, en van den Deutschen keizer, ook van Deutsche krijgslieden die zulk een zwaren strijd strijden, hebben kunnen beluisteren, die werklank vonden in het hart van de belijders der Geref. religie. Ook in Engeland en Frankrijk werden woorden gesproken die weldadig aandeden, maar in Duitschland hoorde men een taal die bijzonder tot ons spreekt. Al gaat men te Berlijn zoowel als te Parijs en Londen in dezen dreeven tijd voort met komediespel, ja al werd er onlangs een stuk te Berlijn opgevoerd, dat de toets der critiek wat de religie en de zedelijkheid betreft, ten eenenmale niet kan doorstaan, toch bemerkten wij daar tegenover, dat men in de Christelijke pers van Duitschland daartegen positie neemt op een manier, die ons doet gevoelen, dat er bij hen die voor geestelijke leidlieden van het volk mogen gehouden worden, een bukken is voor den hoogen God en het besef leeft, dat de Heere met zijne gerichten op aarde is, om ook Duitschland voor Hem in het stof te doen buigen.

Gelijk bij elk volk waar de Heere Zijne Kerk geplant heeft, is er een vleeschelijk deel en een deel des volks waarvan men zeggen kan, dat in zijn hart gebaande wegen zijn voor de werking van Gods Woord en Geest. Het vleeschelijk deel was in de Deutsche pers vooral aan het woord in het begin van den oorlog. Welk een blind hoeragerop bij elke overwinning, ja bij elk succes! De vijanden van het rijk werden als klein en belachelijk voorgesteld, ook dan wanneer zij groote dingen deden. Van leverlede is dit anders geworden. De oogen werden voor de harde werkelijkheid geopend, dat men vele en machtige vijanden te doen heeft, en waardoor hij het volk geen hoog gespannen verwachtingen gewekt worden.

Helaas is ook een wending ten kwade op te merken. In het begin van den oorlog sloeg menig blad een toon aan, die te voren daarin niet werd vernomen. Men schandaude zich niet, van de gerechtigheid Gods te gewagen en te zeggen dat de hulp des Heeren noodig was tegenover zoovele overmachtige vijanden. Met vette letters werd de roepstem van den Keizer: «Ga in de kerk, kniel neder en bidt», gedrukt, terwijl men telkens veldbrieven opnam waarin de toon van de vreeze Gods niet te miskennen viel. Maar na 15 maanden zwaren oorlog, nu het Deutsche leger veldslag op veldslag gewonnen heeft en op het oogenblik de aanvallen zijner vijanden krachtig het hoofd biedt, of ten opzigt van hardnekkigen tegenstand voorwaarts ruikt, nu wordt de naam des Heeren schier niet meer genoemd. Men doet veeltijds, alsof enkel de dapperheid der Deutsche legers en de kracht van het Deutsche volk overwinningen deed behalen.

Geluklijk dat daartegen getuigd wordt, waarbij men dan wijst op den Deutschen veldmaarschalk von Hindenburg, die door het Deutsche volk op de handen gedragen wordt, omdat hij den Russen zoo menigen geweldigen slag toebracht, doch die «vóór alles» gewaagt van de hulpe Gods. Van geloovige zijde wordt er op gewezen, dat de Heere zoo menigwerf ook in dezen oorlog kennelijk tusschenbeiden trad om redding te schenken. Zoo wordt gewaagd van een omsingeling van een Duitsch leger door de Russen, waarbij de Deutsche generaals plotseling als een Goddelijke ingeving de aanwijzing ontving, hoe hij er zich door heen kon slaan. Ook wordt medegedeeld, dat bij een der laatste veldslagen in het Westen een nevel de Franschen misleidde, zoodat zij over het doel heen schoten en de Deutsche reserves onverhindert konden aanrukken.

GEMENGD NIEUWS

Twee advertenties in «The Times». Wij vonden in «The Times» het voornaamste blad van Engeland, de volgende advertentie:

«De Bijbel. Wat is hij?»

Hij is het geschreven Woord van God.

Door den Bijbel spreekt Hij tot den mensch, tot ieder afzonderlijk en tot allen te samen, door middel van menschen die speciaal voor dat doel geïnspireerd zijn.

Hij is de gezaghebbende openbaring Gods van bovennatuurlijke dingen en van de dingen van God en van de eeuwigheid.

Hij is de eenige fontein der waarheid.

Hij is verheven boven het woord van welken mensch ook.

Hij is bestemd voor allen en gericht tot allen.

Hij is de grootste schat dien de wereld bezit.

Het is een dwaasheid hem niet te achten, en een misdadig hem te verachten!

Het eeuwige leven is het loon voor hen die hem aannemen, en de eeuwige dood de straf voor hen die hem verwerpen.

Deze advertentie werd in «The Times» geplaatst door «The Bible Crusade», een vereeniging die een kruistocht wil ondernemen voor de waardeering van Gods Woord.

Mevrouw Ian Hamilton, vrouw van den Generaal, den heer Ian Hamilton, opperbevelhebber in de Dardanellen, schrijft als volgt aan den domheer Carlyle, D. D.:

Ik hoop dat de menschen het kerkleger zullen willen steunen, daar ik van mijn echtgenoot hoor hoeveel goed dit in het vaderland en in het buitenland doet!

WINKEL.

AAN VRAGERS.

Hoe is te verstaan wat van de landgrenzen gezegd wordt in Jozua 1: 2, 3 en 4.

Wij lezen daar:

Mijn knecht Mozes is gestorven; zoo maak u nu op, trek over dezen Jordaan, gij en aldt volk, tot het land, dat Ik hun, den kinderen Israels, geef.

Alle plaats, waar uliedder voetvolk op treden zal, heb Ik u gegeven, gelijk als Ik tot Mozes gesproken heb.

Van de woestijn en dezen Libanon af, tot aan de groote rivier, de rivier Phrath, het gansche land der Hethieten, en tot aan de groote zee, tegen den ondergang der zon, zal uliedder landpalce zijn.

Alle plaats, waar uw voetvolk op treedt, zal de uwe zijn: van de woestijn en den Libanon, van de rivier, de rivier Phrath, tot aan de achterste zee, zal uw landpalce zijn.

Na de lange woestijnreis was Israel onder Jozua eindelijk in het Over-Jordaanse aangekomen. Thans zegt de Heere tot Jozua dat hij over den Jordaan moet trekken en zoo het eigenlijke Kanaan bereiken. Dat is het land in vs. 2 bedoeld.

De woestijn in vs. 4 is de Arabische rotswoestijn, waarin Israel veertig jaar had geworven. Zij ligt ten zuiden van Palestina, gelijk het gebergte Libanon ten noorden. De groote

rivier is de Euphraat ten oosten. De groote zee tegen den ondergang der zon is de Middellandsche Zee, ten westen. De grenzen van Kanaan in ruimen zin zijn hiernaede naar alle hemelstreken duidelijk aangegeven.

B.B. — Groen van Prinsterer gaf indertijd zijn welbekende Geschiedenis des Vaderlands, een thans beroemd en telkens herdrukt boek.

Uw meening, dat er ook een kleine uitgave bestaat is juist. Groen gaf ook een soort van uittreksel uit zijn groot werk, iets meer voor jeugdigen. Het vormt een boekje dat handiger is wat het gebruik dan het formaat betreft. Ook dit boekje beleefde verscheiden herdrukken. Of het nog verkrijgbaar is, is mij onbekend.

G. te N. vraagt wat eigenlijk bedoeld wordt met «Gruwtjes van de Wit», die hij ten verkoop zag aangekondigd.

Jakob de Wit is de naam van een beroemde Nederlandschen schilder, die leefde in de eerste helft van de achttiende eeuw. Onder zijn vele fraaie schilderstukken zijn een aantal zoo uitgevoerd, dat het geen schilderwerken schijnen, maar beeldhouwwerken in marmer, hout enz. Zelfs als men dicht bij zulk een stuk staat schijnt het nog verheven beeldwerk, dat men voelen en tasten kan, dat er dik op ligt, om zoo te zeggen. Zoo bedriegelijk wist de schilder den beeldhouwer na te bootsen.

Veelal werden deze schilderijen ter versiering boven zaaldeuren en van zolderingen aangebracht. Het zijn ware kunststukken, die men bewonderen kan o.a. in het huis Ten Bosch te 's-Gravenhage en in het Paleis te Amsterdam. Bij verkooppingen worden er zeer groote sommen voor betaald.

Dezelfde lezer schrijft:

Ik heb wel eens gehoord dat oievaars zeer trouwe, goedaardige en vriendelijke vogels zijn. Doch onlangs las ik in een tijdschrift, dat dit niet waar is, maar juist andersom. Wat is nu de waarheid?

De waarheid is allereerst, dat ik van de twaalf maanden des jaars er minstens negen in een groote stad doorbreng, waar de gelegenheid niet gunstig is om de loffelijke of min prijsselijke daden der oievaars na te gaan.

Voorts meen ik te weten, dat het tweede gevoelen het meest juiste is. Oudtijds geloofde men dat de oievaar geluk aanbracht, wat trouwens zijn naam reeds aanduidt. Ook wordt hij geacht wegens zijn trouw wederoproeken van het oude nest. Echter is zeker, dat de oievaar niet zelden een ei of een zwak jong uit het nest werpt. En dat getuigt zeker niet van vriendelijkheid en is te meer te betreuren daar er geen voorgedraad bestaat voor kleine oievaars.

Nadere inlichting kan misschien deze of gene buitenman wel geven.

G. vraagt wat bedoeld wordt met het woord Wespandief.

Dat is de naam van een roofvogel, een soort van valk, dien men in het Zuid-oosten van ons land en in de duinen aantreft. Tegen den winter, als het hem te koud wordt, gaat hij naar warmer landen. Hij woont aan de kanten der bosschen. Zijn voedsel zijn rupsen, gadedissen, kikkers, maar het meest en 't liefst eet hij wespen en bijen.

Of het waar is dat hij ook jonge vogels en konijnen wegkapt, durf ik niet zeggen. In elk geval wordt hij door de bijenhouders zeer gevreesd, daar hij de bevolking der korven soms geweldig doet minderen.

HOOGENDIJK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEVEN: Assen (2e pred. plaats), C. Bouma, te Schoonebeek. — Amsterdam (vac. wijk) Ds. C. van Proosdij, J. C. Brussaard, te Meppel. — Burum, (Fr.) en Zwartsluis, R. Haltsma, te Hindeloopen. — Loochem-Barchem, B. Heeres, te De Lee. — Kammerik, G. Wisse Jr., te Bodegraven. — Leeuwarden (als hulppred.), J. R. Gots, cand. te Watergraafsmeer.

AANGENOMEN: Gorredijk, P. Hekman, cand. te Zuidbroek. — Raamsdonk, J. J. Koopmans, te Grijskerke (Z.).

BEDANKT: Oudeboren, Westmaas, St. Pancras en Heer Hugoward, Krabbendam en Twijzel, P. Hekman, cand. te Zuidbroek. — Bleiswijk, Dr. H. Jansen, te Wismarum. — Edam, P. van Hoven, te Krimpen a/d Lek.

Culemborg, Zondagavond 21 Nov. was het een aandoenlijke uer voor de Geref. Kerk van Culemborg. Haar algemeen geachte leeraar Ds. J. W. van den Bosch nam onder zeer groote belangstelling van haar afscheid, om zijn roeping naar Harderwijk op te volgen. Naar aanleiding van Jozua 20, 21 hield hij haar voor 't laatst op treffende wijze voor «de liefdierlijke vermaning des Heeren aan Zijn volk», om tegen alle goddeloosheid van onzen tijd, uitkomende naar de woorden van den brief «in de verlossing van den eenigen Heerscher, God, en den Heere Jezus Christus» op zoo verlerie terrein des levens, maar niet het minst in eigen hart, zich toch vooral te bewaren ten eeuwigen leven in de liefde van God; in het zich blijvend voorwerpen toonen van 's Heeren welgevallen met heiligmaken de vreeze. Tot de rechte opvolging dezer vermaning was hij haar ook op het voldoen aan drie allernoodzakelijkste voorwaarden: n.l. het zich bouwen op zijn allerheiligst geloof in voorwerpelijken zin d.w.z. het Woord van God; het zich verliezen onderwerpelijk in het rechte gebed waarvan de Heilige Geest de bezieler is; en het zich verwachten uittrekken, in besef van verlerie ronden in deze, naar de toekomstige erbarming van Christus. Na met hartelijke toespreken in den geest van het tekstwoord tot de ambtsdragers, oud-